

PULA IMVULA

>> GROWING FOOD >> GROWING PEOPLE >> GROWING PROSPERITY >>

GRAIN SA
GRAAN SA

MEI
2016

(Seswantšho se tšerwe ke Johan Kriel)

Kakanyo ya sehla se se fetilego

Rena balemi re swanetše go dula re nyaka kaonafalo. Ngwaga le ngwaga re swanetše go šoma ka maatla go phetha dilo go phala ngwaga wo o fetilego. Lenyaga e be e le ngwaga wo boima go fetiša go bontši bja balemi ba Afrika-Borwa. Komelelo e hlotše mathata a magolo mme e be e le tšhitišo ye kgolo. Balemi ba bantši ebile ba šitišitšwe go buna le ge e le thoro e tee. Ke manyami ruri, eupša se re ka se dirago e no ba go tsoša dihlogo le go thoma ka bofsa.

Balemi ba kgona kudu go kgotlelela, ka fao ba bantši ba tla hwetša mekgwa ya go thoma ka bofsa le go tsošološa dikgwebo tša bona. Ntsha ye bohlokwa ge o nyaka go tsoga mathateng ke go se llele teng. Elelwa gore bontši bja balemi bo tla ba bo le see-

mong sa go swana le sa gago. Bolela le balemi ka wena, bolela le baemedi ba gago ba temo, bolela le balemišiša ba gago. Ahlaahla le bona maano le mekgwa ya go itokišetša dikomelelo tša ka moso bokaone. Ithute ka diphošo tša gago le tša baagišani ba gago gore o kgone go itokišetša mathata a a ka hlagago ka moso bokaone.

Ka moo o ka logago maano go ya ka tšeo o di lemogilego komelelong?

Taba ye bohlokwa ye ke e lemogilego ngwageng wo wa komelelo ke gore balemi bao phethilego dilo ka mafolofolo, go swana le taolo ya ngwang le tirišo ya mekgwa ye mengwe ye mebotse, ba kgonne go tšweletša mabejana a se makae le ge pula e nele ganyane fela. Go buna mabele a manyane go phala

Kgatišopaka ya Grain SA ya batšweletši ba ba hlabologago

Bala Ka Gare:

- 03** | Dintlhatirišo tša taolo ya papatšo
- 04** | Grain SA – ka moo mokgatlo wo o šomago
- 07** | O ka ikhola ka go ba mothwadi wa go loka

KOKO JANE O RE...

Mongwe le mongwe go rena o filwe mpho ye kgolo go feta tšohle – mpho ya bophelo. Lefaseng le re fiwa dibaka mme mongwe le mongwe o kgetha ka moo a di dirišago ka gona. Gore setšhaba sa rena se dirišane ka tshwanelo mongwe le mongwe o swanetše go arabela ditiro tša gagwe le go kgatha tema ye e holago setšhaba. Ga re arabelwe ke mmušo le boradipolitiki – re swanetše go ikarabela le go arabela dikgopolo le ditiro tša rena.

Tshapedišo ya mmušo e ka swantšhwa le tshapedišo ya setokofele.

- Maloko a setokofele a kgetha baetapele (bahlankedi) – go swana le baagi ya setšhaba fao re kgethago baetapele ba naga ya rena.
- Maloko a setokofele a abela 'sekhwama sa tšelete' (go swana le baagi ba naga ge ba tšehelela mmušo motšhelo).
- Maloko a setokofele a rerišana ka moo tšelete e tlogo dirišwa mme maloko ohle a swanetše go obamela melawana (go swana le melao ye e tlišwago ke palamente).
- Setokofeleng tšelete e nnoši ye e ka dirišwago ke yeo e abetšwego ke maloko mme e dirišwa fela go ya ka melawana ya setokofele. Tšelete e nnoši ye mmušo o nago le yona ke yeo SARS e e amogelago go baagi ba naga bao ba tšhelago motšhelo.
- Ge o se lelako la setokofele le gona o sa abele tšelete, ga o dumelwe go amogela tšelete go sona.
- Ge tšelete e fela ga go sa ntšhwa selo.

Bohle re tseba ka moo setokofele se šomago ka gona, eupša o ka re ga re tsebe ka moka ka moo mmušo o šomago ka gona – malebana le ditseno le ditshenyegelo tša wona. Re bopile setšhaba sa baagi bao ka kakaretšo ba gopolago gore mmušo o tlamegile go lefela se sengwe le se sengwe – kalafo, kabelo ya tšelete mabapi le bana, diphešene tša go fapafapana, dikimiphepo le thuto, go no bolela di se kae. Potšišo ye bohlokwa ke gore na tšelete ye e tlo tšwa kae? Mešomo e a hlokega – ge o šomela mothwadi goba o itšhomela (bjalo ka molemi) o tliša ekonomi – o lefa lekgetho, motšhelo wa "VAT", lebi ya dibešwa, bjalo bjalo. Eupša ge o sa kgethe tema ye e holago ekonomi go ra gore ga o thuše naga. Tlhobaelo ke gore re batametše maemo ao mmušo (go swana le setokofele) o tlogo hloka tšelete ya go lefela tšohle. Ge re fiha fao, re tlo dira bjang? Moferefero wo o ka hlogelago ka baka la khuduego le pelaelo ya baagi ba bangwe re tšile go o phema bjang?

A re bontšheng boikarabelo maphelong a rena – mabapi le tšeo re di kgethago, bana ba rena, malapa a rena le setšhaba sa rena. Mafelelong motho yo mongwe le yo mongwe o bohlokwa setšhabeng mme mongwe le mongwe o swanetše go kgetha go ba moagi wa boikarabelo wa naga ye le go abela seo se holago ekonomi ya rena. Se tlogele balemi – kabelo ya gago ya go tliša Afrika-Borwa e na le mohola ruri!

Taolo ya ngwang e bohlokwa go fetiša go boloka monola mmung, kudu ge dibjalo di le mathateng. (Seswantšho se se tšerwe ke Jerry Mthombothi)

Kakanyo ya sehla se se fetilego

go se bune selo, kudu ge thekišo ya ona e le ya godimo. Se bohlokwa ke pabalelo ya monola.

Khuetšo ye mpe ya mengwang dibjalong e lemogwa gabotse ngwangeng wa komelelo ya go swana le ye e re sa tšogo e bona. Go bohlokwa kudu gore lenaneo la gago la kgašetšo e be le le kgontšhago go thibela bothata bjo. Fao mengwang e bego e rena, dibjalo di ile tša hlaka; moo mengwang e bego e laolwa, dibjalo tše ntši di ile tša gola bokaone kudu. Ngwang ke lenaba le legolo la molemi go feta a mangwe, kudu ka nako ya komelelo.

Se sengwe seo ke se lemogilego sehlang se se fetilego ke bokaakang bja meetse ao a lahlegago ka baka la go tšhaba bakeng sa go tšenela mmung. O ka ba o lemogile gore ka tlwaelo lehea le le bjetšwego nagengtlase ke le letala le gona le gola ka maatla go phala leo le bjetšwego nagenggodimo, kudu mafelong a bodikela bja naga. Ge mašemo a gago a sa lekanela le gona a hloka methapalalo ye mebotse (*poorly contoured*) o ka lahlegelwa ke meetse a mantši ka baka la go tšhaba ga ona. Re swanetše go thibela tahlego ye ka moo re ka kgonago. Lerothi le lengwe le le lengwe le bohlokwa!

Nilha ye nngwe ye e swanetšego go elwa hloko ke nontšho. Taba ye e tloga e raragane gobane e nyaka kwešišo ye e tseneletšego ya maemo a boso go kgona go tšea diphepo tše bohlokwa. Lebakeng la komelelo o ka ba o lemogile lehea leo le bego le mela gabotse mašemong a mangwe fela le šitilwego go tšweletša lefela le ge e le thoro e tee. Lebaka e ka ba gore molemi o ile a diriša monontšha wa ka godimo leheeng pele ga ge le tsene pakeng ya phišo le komelelo ye maatla fao le ilego la thoma go hlaka. Ka nako ye nngwe re ka hlakiša dibjalo tša rena lefela ge re diriša monontšha.

Ge o gopola gore komelelo e tlo dula sebaka e ka ba kgopolo ye botse go se diriše monontšha wa ka godimo go fihlela ge pula e nele gabotse le gona dibjalo di gola ka maatla gape. Ka go dira bjalo o ka ipha sebaka sa go buna se sengwe ka ge dibjalo di tla ba di se

tša hlakišwa ke komelelo. Elelwa gore ge re diriša monontšha wa ka godimo mola dibjalo di le mathateng, di tla no hlakišwa go ya pele, eupša ge re o diriša mola di gola gabotse ka maatla gona monontšha woo o tla ba le mehola. Nako ya tirišo ya monontšha e bohlokwa go fetiša.

Ge o sepela le naga ka nako ya komelelo o ka makatšwa ke ka moo bokgoni bja lehea bja go tšweletša puno bo fapanago go tloga polaseng go ya go ye nngwe. Mabaka a magolo a phapano ye ke taolo ye botse ya ngwang goba aowa le kgetho ya maleba ya khalthiba goba aowa. Dikhalthiba tše dingwe tša lehea di kgona go lwantšha komelelo bokaone go feta tše dingwe. Ke ka fao go lego bohlokwa go boledišana le baemedi ba ba fapanago ba peu le go ya matšatšing a balemi fao ba ahlahlago diteko tše di phethilwego malebana le dikhalthiba tša go fapafapana. Dula o itemoša tšwelopele ya dikhalthiba. Go na le dikhamphani tše mmalwa tšeo di lego kgauswi le go lokolla dikhalthiba tša semmušo tšeo di lwantšhago komelelo.

Ge o boledišana le balemi ka dipelaelo tša bona tše di amago komelelo, ba bantši ba tla go botša gore ba tšhaba mathata a a ka hlogelago malebana le totodijo le dithekišo tša dijo. Ye ke tlhobaelo ya mafelelo. Balemi ba swanetše go kaonafatša mekgwa ya bona ya tšweletšo le taolo ka go se kgaotše, e sego fela go hola dikgwebo tša bona, eupša le go kgona go fepa setšhaba. Mengwaga ya komelelo e tla iponagatša gape mme rena balemi re swanetše go ikamantšha, go ikaonafatša le go ithuta ka ditiragalo tša mehleng ya mathata gore re kgone go kaonafatša tšweletšo ya rena mengwangeng ye e tlogo.

Taodišwana ye e ngwadilwe ke Gavin Mathews, Setsebi sa Taolo ya Tikologo (Bachelor in Environmental Management). Ge o nyaka tsebišo ya go feta ye, romela imeile go gavmat@gmail.com.

Dintlhatirišo tša taolo ya papatšo

Ka nako ye o balago taodišwana ye ka yona re ka ba re sa tlaišwa ke komelelo goba mohlamongwe re ka ba re imologilwe. Bjang le bjang, re ka se kgone go bjala dibjalo ka nako ye, ge e se merogo ye e itšego goba furu mohlamongwe. Ka fao potšišo e ka ba gore ke ka baka lang re ngwadile taodišwana ye ka taolo ya papatšo? Taodišwana ye ke tšwelelo ya ye e fetilego ye e bego e bolela ka seemo seo se hlolegago ge dilo di sa sepele ka tshwanelo kgwebong ya gago.

Bao ba phologilego mathata a komelelo go fiha ge ba bala taodišwana ye, ba swanetše go lemoga gore ba tlamegile go amantšha dikgwebotemo tša bona go nolofatša maemo a komelelo. Dikomelelo ke ditiragalo tša tlhago tšeo di ka se kgaotšego go huetša bolemi mono Afrika-Borwa.

Diriša nako ye o ka bago le yona go gopodišiša le go beakanya kgwebo ya gago lefisa, go akaretša le taolo ya gago ya papatšo. Ntlha ye bohlokwa ya bokgoni bja polasa bja go hlola poelo ke bokgoni bja molemi bja go tseba mekgwa ya papatšo (*marketing trends*).

Ge o akanya go fetola kgwebotemo ya gago, mohlamongwe le go tšweletša ditšweletšwa tše dingwe, elelwa gore o se ke wa tšweletša setšweletšwa le gatee, ka bontši goba ka gonyane, pele ga ge papatšo ya sona e kgonthištšwe. Go bohlokwa kudukudu go kgona go bapatša setšweletšwa sa gago ge se loketše papatšo.

Ka moo taolo ya papatšo e ka kaonafatšwago

A re lebeleleng dikeletšotirišo tše dingwe tša go kaonafatša taolo ya papatšo.

- Ge o na le pelaelo malebana le mmara mme wa nyaka go o leka pele, dira bjalo ka gonyane.
- Leano la papatšo le swanetše go akaretša tlhophollo ya mmara – kgopela tsebišo go bareki ka ga ditetelo tša bona tše di ka bago gona malebana le setšweletšwa se se itšego. Mo Afrika-Borwa bareki ba ba nago le tšhelete ba reka disupamaketing mola bao ba e hlaelago ba reka go dimauši le mabenkeleng a 'spaza'.
- Nyaka tsebišo ye e tletšego ka moo go kgonegago ka ga papatšo ya ditšweletšwa tše o di akanyago. (Bala, eya matšatšing a balemi, etela batšweletši ba bangwe, bjalo bjalo).
- Etela mafelo a papatšo a go swana le bobolokelo (*silo*), difantisi tša dikgomo, mebaraka ya merogo, dilagapale, bjalo bjalo. Go bohlokwa go itlwaetša mekgwa ye ya papatšo.
- Hlokomela go se fetolafetole leanopapatšo la gago go leka go rekiša ka thekišo ya godimo. Go kaone go amogela thekišo ye botse ye e tilego ya palogare.
- Ge go kgonega leka go farologanya papatšo ya setšweletšwa se se itšego ka go diriša

Dira se sengwe le se sengwe se o ka se kgonago go kgonthiša gore sebjalo se sengwe le se sengwe se ka thoma go gola gabotse.

mekgwa ye mebedi le go feta ya papatšo (*marketing channels*).

- Ge ditshenyegelo tša tšweletšo di tsebega go bonolo go tšea sephetho mabapi le thekišo ya minimamo ya setšweletšwa. Nneteng go bohlokwa go fetiša ebile ke tshwanelo gore o phethe ditshenyegelo tša gago malebana le tšweletšo mme o akanye thekišo ye e emelago tekano ya ditshenyegelo le poelo (*break-even point*).
- Laola papatšo ya ditšweletšwa tša gago ka go boloka bohlatse bjo bo nepagetšego bja ditšweletšwa tše di bunnwego le tše di rekištšwego.
- Nyaka, hlahloba le gona diriša mebarakana ye e bitšwago "*niche markets*" – mmarakana wo monyane wo o nepišago thekišo ya setšweletšwa se se itšego o ka hodiša kudu.
- Sa mafelelo, hlama leanopapatšo leo le tlogo akaretšwa lenaneongtaolo la tšweletšo la kgwebjana (*enterprise*) ye e itšego.

Leanopapatšo le swanetše go akaretša tlhalošo ya mokgwa goba mekgwa ye o tlogo bapatša setšweletšwa se sengwe le se sengwe ka yona, le ge e ka ba kae le neng, bokaakang bjo bo kgonegago le thekišo ye e letetšwego. Elelwa gore ditšweletšwa di ka bapatšwa ka mekgwa ye e fapanego, go swana le ye:

1. Thekišo thwi ye e akaretšago mekgwa ya go swana le go rekiša thokong ya tsela goba toropong, le go rekiša mmarakeng wa mohuta wa '*boeremark*'.
2. Difantisi – ditšweletšwa tša go swana le merogo, dikenyo, matšoba le dikgomo di ka bapatšwa fantising. Ba bantši go rena re tseba mebaraka ya ditšweletšwa tše mpsha (*fresh produce markets*) ye e hwetšwago metseng ye megolo.
3. Dikontraka – kontraka ke kwano gare ga morekiši le moreki malebana le setšweletšwa se se itšego sa boleng le bokaakang bjo bo itšego seo se bapatšwago ka thekišo ye e itšego.

4. Dikontratšediamagotšhireletšolekgetho ya thekišo (*hedging and option contracts*) – wo ke mokgwa wo o raranego wa go bapatša ditšweletšwa tše di itšego mme o nyaka tsebo ye e tseneletšego.
5. Koketšo ya mohola – se se ra gore go dirwa se sengwe ka setšweletšwa sa motheo go godiša mohola wa sona go moreki, go swana le go se phutha diphuthaneng tše nnyane, go ebola (kela) merogo le go e phutha, go dira "*chutney*", go šila lehea go tšweletša bupi, go dira yokate, bjalo bjalo.
6. Kišontle – matšatšing a lehono kišontle ya ditšweletšwa tša temo ke selo se se tlwaelegilego. Tlhohlo ye kgolo malebana le mebaraka ya kišontle ke bokaakang, boleng le tlišo (*delivery*) ye e tshepegago le gona e sa kgaotšego.
7. Motšweletšamabele yena a ka diriša le mekgwa ye mengwe ya go swana le go rekiša setšweletšwa sa gagwe thwi bobolokelong bja kgauswi letšatši ka letšatši a sa buna, ka thekišo ye e phethwago ka letšatši – seo se bitšwago "*spot market*".

Mokgwanyana wo o iponagatšago matšatšing a lehono papatšong ya ditšweletšwa tša polasa le gona o golelago pele, ke wa batšweletši ba ba oketšago mohola ditšweletšweng tša bona goba ba di išago ntle – e ka ba molemi o tee ka boyena goba sehlopha sa bona bao ba dirišanago.

Ge o nyaka go bapatša setšweletšwa goba ditšweletšwa tša gago ka katlego – bokaakang ga bo na taba – o swanetše go tšweletša setšweletšwa sa boleng, wa se phuthela ka tshwanelo, wa se tliša ka nako le gona wa obamela dipeakanyo dife le dife tše dingwe tšeo di amago papatšo. 🍷

Taodišwana ye e ngwadilwe ke Marius Greyling, yo mongwe yo a ngwalelago Pula Imvula. Ge o nyaka tsebišo ya go feta ye, romela imeile go mariusg@mcgacc.co.za.

Grain SA – ka moo mokgatlo wo o šomago

Seswantšho sa 1 - 2: Khonkrese ya ngwaga ya Grain SA e ile ya swarwa NAMPO Park ka 2 le 3 Matšhe 2016.

Grain SA e ile ya swara Khonkrese ya yona ya ngwaga mathomong a kgwe-di ya Matšhe lenyaga. Go be go tlile balemi ba mmalwa bao e bego e le baromelwa ba dilete tša bona. Balemi ba bantši ba kwešiša tshepelo ye, eupša go ka ba ba bangwe bao e lego maloko a mafsa a mokgatlo wa Grain SA ba ba sa tsebe go ka moo baromelwa ba ba tsenago Khonkrese ba kgethwago ka gona.

Na Grain SA ke eng le gona e šoma bjang?

Grain SA ke mokgatlo wa balemi wo o tsenwago ka boithatelo. Se se ra gore balemi ba ba lego kgwebong ya tšweletšo ya mabele bao ba nago le dikgahlego tša go swana, ba ka kgetha go ba maloko a wona ka go lefa ditefo tša boleloko tšeo di bewago ke Khonkrese.

Malebiša a Grain SA ke go thekga batšweletšamabele ka thušo le ditirelo le go ba lentšu la bona gore dintlha tše di amago phahlo (*commodity issues*) di elwe hloko le ge e ka ba go rerišana ditaba le mmušo le bakgathatema ba bangwe temong. Thušo ye e farologane mme e ama tekolo ya ditaba tšohle tše di huetšago boitekanelo le kgotlelelo ya balemi – go tloga go dinyakwapšalo go ya go ditefo, phokoletšo ya tisele, merero ya nyakišišo le tlhabologo, le maikemišetšo a mmušo ao a amago temo.

Go molaleng gore ge balemi ba ka diriša ditsebi ka maemobotlalo – ke go re sehlopha se se lekolago tšeo di amago kgwebo ke moka sa tšea dikgato ge go hlokega – bona ba ka kgona go nepiša balemi bja bona fela. Ke ka fao go lego bohlokwa go fetiša gore mokgatlo wa mohuta wo o

be gona. Nneteng ke mokgwa wo o tlwaelegile go theela diphahlo tše di fapanego mekgatlo ya go swana le Grain SA ye e emelago dintlha tšeo di amago sehlopha seo sa diphahlo. Ka fao re ka re Grain SA e swana le mokgatlo wo o amogelago batho ba ba itšego fela (*exclusive club*). Maloko a wona a lefa 'tefo ya boleloko', yeo re e bitšago 'lebi'. Yona e ba dumelela tirišo ya ditshwanelo le mehola ye e hlagišwago ke mokgatlo le gona ba fiwa tokelo ya go huetša dipheho tša wona ka tshepelo ye e theilwego ya temokrasi.

Go bohlokwa go kwešiša gore bopolitiki ga bo dumelelwe le ganyane mokgatlong wa rena. Molaotheo wa Grain SA o bolela thwii gore ke wona mokgatlo wo o **kgaoaganego le bopolitiki**, ke go re ga o laolwe ke phati efe goba efe ya politiki.

Grain SA e theilwe godimo ga ditheo tše nne tše di tiilego:

1. Grain SA ke **mokgatlo wa boithatelo wa batšweletšamabele** wo o theilwego go emela dikgahlego tša maloko a wona.
2. Grain SA e nyaka gore e dumelwe bjalo ka mokgatlo wa batšweletšamabele wo o **ikemego le gona o itaolago**. E nyaka go kgatha tema ditabeng tšohle tše di amago boitekanelo bja intasteri ya temo le go rerišana mabapi le maikemišetšo a a amago intasteri ye.
3. **Grain SA e kgaoagane ka botlalo le bopolitiki** mme ditaba di phethwa fela go ya ka phalano (*merit*) le ditheo tše di tiilego tša kgwebo ntle le kakanyo efe le efe ya sepolitiki.
4. **Grain SA e laolwa ke balemi go hola balemi** mme e theilwe go kgonthiša gore bahlankedi bao ba kgethilwego go e laola ba

kgona go laolwa ke maloko a yona ka mokgwa wa temokrasi.

Motšweletšamabele ofe le ofe yo a tšweletšago mabele ka tebo ya papatšo, yo a lefago tefo goba lebi ye e beilwego ya boleloko le gona a thekgago dinepo tša Molaotheo wa Grain SA, a ka ba leloko la mokgatlo wo ka botlalo.

Lenaneongtlhabollo la Balemi la Grain SA go na le magoro a mabedi a boleloko. La mathomo ke la 'Leloko la Sehlophathuto'. Leloko la sehlophathuto e swanetše go ba molemi yo a tšweletšago mabele a ditone tše di sa fetego tše 250. Maloko ohle a mangwe e swanetše go ba balemi bao ba tšweletšago mabele ka tebo ya go a bapatša. Baemedi ba dihlophathuto tša selete se sengwe le se sengwe ba kgethwa ngwaga le ngwaga go šoma Sehlophengtiro sa Tlhabollo ya Balemi (*Farmer Development Working Group*). Pakatiro ya baemedi ba ke ngwaga mme ba ka kgethwa gape go šoma ngwaga wo mongwe ge ba phethile pakatiro yeo. Baemedi ba dihlophathuto bao ba hlopšhago dileteng tša bona go šoma sehlophengtiro ba na le tokelo ya go bou-ta sehlopheng se. Maloko a sehlophathuto ga a romelwe kopanong ya Khonkrese. Sehlophathuto se sengwe le se sengwe se na le maloko ao a sa hlaelago a lesome ao a tšweletšago mabele mme molemi yo mongwe le yo mongwe o dumelelwa go ba leloko la sehlophathuto se tee fela.

Maemo a a fapana le a leloko le le lefago tefo/lebi mme ke kabelo ye e kgethilwego (*special dispensation*) ye e dumeletšwego ke Khonkrese. Go bjalo ka ge maikemišetšo e le gore mokgatlo wo ke wo o akaretšago ka go akaretša baleminyane le go balemi bao ba hlabologago le go ba fa lentšu;

go feta fao tebo ke go ba maatlafatša ka go se kgaotše ka tlišo ya bokgoni, le gona ka thuto le boeletši. Tebanyo ke go thuša motho yo mongwe le yo mongwe, ntle le go lebelela bogolo bja bolemi bja gagwe, go lema naga ya gagwe ka mokgwa wo mokaone wo o kgonegago le go phethagatša tšweletšo ye botse ye e kgonegago.

Maleba a lebakatelele ke go thuša balemi bao ba bontšhago bokgoni bja go iphetoša balemelakgwebo ka botlalo. Balemi ba ba hlaolwa ka palo ya ditone tša mabele ao ba a tšweletšago mme ba dumelwa go ba 'Maloko a Mokgatlo wa Ditone tše 250'. Maloko a mmalwa a mokgatlo wo ebile a tšweletša go feta fao kgole – a mangwe a tšweletša ditone tše di ka fihlelago tše 1 500. Nneteng balemi ba ba alogile lenaneo-ngtlhabollo la balemi ka ge e le Balemelakgwebo ba Mohlamofsa (*New Era Commercial Farmers*) ba ba atlegilego. Grain SA e tshepa gore balemi ba bohle ba tla ba maloko a yona ao a lefago ditefo ka botlalo le gona a kgathago tema diti-rong tša yona. Maloko a Mokgatlo wa Ditone tše 250 a tšweletša mabele a ditone tše di fetago tše 250 ka ngwaga, a lefa ditefo tša boleloko ka botlalo le gona a thekga (saena) ditebo tša Grain SA. Maloko a Mokgatlo wa Ditone tše 250 a ka romelwa kopanong ya Khonkrese. **Go direla Khuduthamaga ya Setšhaba ya Grain SA, molemi e swanetše go ba moromelwa yo a kgethilwego go tsena kopano ya Khonkrese mme o swanetše go 'gola seripa se segolo sa ditseno tša gagwe tša bolemi ka go tšweletša le go bapatša mabele'.** (12.3).

Na Khonkrese e šoma bjang?

Go bohlokwa kudu go kwešiša gore **Khonkrese ke yona 'mmušo wo mogolo wa Grain SA'**, go ya ka Molaotheo wa mokgatlo wo. Gantši batho ba dira phošo ka go gopola gore maatla a magolo a mokgatlo wo a dutše le Khuduthamaga ya Setšhaba le Komititšepedišo (*steering committee*), mola go se bjalo le gatee. Ntlha ye e swanetše go elwa hloko gabotse ka gore e lemoša maloko bohlokwa bja go akanya ka kelohlolo ge a kgetha baromelwa dileteng le go ipotšiša gore e ka ba bomang bao ba ka emelago dikgahlego tša ona bokaone Khonkreseng. Baromelwa ba na le boikarabelo bja go bouta ge go phethwa ditaba tše bohlokwa tše di amago ditiro tša mokgatlo le mošomo wo o dirwago, boetapele bja mokgatlo, ešitago le diphetolo tše di nyakegago malebana le Molaotheo.

Moromelwa yo o mo kgethago e swanetše go ba molemi wa kgonthe (*bona fide*) yo a tšweletšago mabele le go a bapatša mmarakeng; e swanetše go ba motho yo a tsebago maemo a bolemi tikologong ya gago, yo a tla kgonago go kwešiša mošomo wa mokgatlo wa Grain SA le gona a tla emelago dikgahlego tša gago. Molemi yo a yago Khonkreseng bjalo ka moromelwa, e swanetše go ba moetapele yo a **tlogo ba lentšuu la gago kopanongkakaretšo** le gona a tla boelago gae a begela balemi tikologong ya gago tše

di ahlaahlilwego le gona di phethilwego Khonkreseng. Nneteng baromelwa ba gago ba selete ke balwedi (*champions*) ba gago setšhabeng.

Go bohlokwa go ela kabelo ye e kgethilwego hloko ye e akareditšwego Molaongtheo malebana le Batšweletšamabele ba Mohlamofsa mme e beilwego bjalo ka tšhupo ya maikemišetšo a Khonkrese a go kopanya batšweletšamabele ba baso le ba bangwe: '*Malebana le baromelwa ba ba emelago balemelakgwebo ba baso bao ba tšweletšago mabele, kabo ya ba 32 (masometharopedi) e tla tlišwa. Baromelwa ba ba ka se kgethwe go ya ka tšweletšo goba tefo ya lekgetho la phahlo (commodity levy) dileteng tša bona*'. – (Ela hloko: Ntlha ye e ama baromelwa ba ba yago Khonkreseng, e sego maloko ao a kgethwago go direla Khuduthamaga ya Setšhaba). '*Ka nako ya dikopanokakaretšo tše di swarwago pele ga Khonkrese, Mokgatlo wa Ditone tše 250 o tla kgetha baromelwa ba masometharopedi ngwaga le ngwaga ba ba yago Khonkreseng. Baromelwa ba 16 ba tla kgethwa lefelongtirolo (service area) la bohlabela mola ba bangwe ba 16 ba tla kgethwa lefelongtirolo la bodikela. Baromelwa bao ba kgethelwago Khonkrese ba swanetše go kgethwa go ya ka dinyakwa tša boleloko tše di šupetšwago temaneng ya 5.1.4.*'

Maloko a Mokgatlo wa Ditone tše 250 (batšweletši ba ba hlabologago)

Maloko a Mokgatlo wa Ditone tše 250 ao a:

- 5.1.4.1 Tšweletšago mabele a a bapatšwago a ditone tše di fetago tše 250;
- 5.1.4.2 Lefago Grain SA ditefo tša boleloko tše di beilwego le lekgetho la phahlo; le gona a
- 5.1.4.3 Thekgago mabele a Grain SA; a loketše boleloko bja Grain SA.
- 5.1.4.4 Boleloko bo humanwa ka mokgwa wo o hlalošwago Melawaneng.
- 5.1.4.5 Maloko a Mokgatlo wa Ditone tše 250 a ka romelwa kopanong ya Khonkrese.

Baromelwa bohle bao ba lego Khonkreseng ba tla boutela maemo a bohlokwa a boetapele a modulasetulo o tee le batlatšamodulasetulo ba babedi. Baromelwa ba ba yago Khonkreseng ba na le boikarabelo bja go boutela moemedi o tee malebana

le selete se sengwe le se sengwe bao ba tlogo direla Khuduthamaga ya Setšhaba.

Khuduthamaga ya Setšhaba

Khuduthamaga ya Setšhaba ke mmušo wo mogolo ge Khonkrese e phatlaletše le ge e šoma ka taolo le go ya ka maikemišetšokakaretšo a Khonkrese. Maloko a Khuduthamaga ya Setšhaba a hlaola dintlha tše di itšego tša kgahlego (*special areas of interest*) tše di ahlaahlwago e le tirelo go mokgatlo, go swana le mo dihlophengtiro tše di fapanego. Maloko a Khuduthamaga a kgetha le Komititaolo. Go kgona go phetha ditaba tša letšatši le letšatši tša Grain SA, Khuduthamaga e swanetše go kgetha Komititaolo malokong a yona, yeo e akaretšago modulasetulo le batlatšamodulasetulo ba 2 (ba babedi) ba Khuduthamaga le maloko a mangwe a a sa hlaelelo a 3 (a mararo), gomme Komititaolo e šoma ka maatla ao e a abelwago ke Khuduthamaga ka moo go nyakegago.

Komititaolo e abetšwe maatla ohle a Khuduthamaga ge Khuduthamaga le Khonkrese di phatlaletše, eupša e šoma ka taolo ya mmušo wa Khuduthamaga ya Setšhaba le mmušo wo mogologolo wa Khonkrese ka mehla.

Kakaretšo

Ka moso re tla lekola dikgoro le ditiro tša go fapafapana tša mokgatlo wo. Balemi bohle ba ka hloga ge ba kwešiša mokgatlo wa rena le gona ba o ela hloko gore o phethagatše malebiša a wona a go šireletša dikgahlego tša bona ka moo go kgontšhago; se se diragala tikologong ya papatšo ya lefase ye e phadišanago le ya gae, mola mokgatlo wo o lebanwe ke ditlholo tše mmalwa tša phetolo lehlakoreng la bopolitiki le tikologo. 🌱

Athikele e e kwadilwe ke Jenny Mathews, mokwadi wa Pula Imvula. Fa o tlhoka kitso gape, o ka romela emeile go jenjonmat@gmail.com.

Grain SA e boledišana le...

Johannes Ntsimane

tše ntši ka dilo tše ke sa di tsebego. Gantši ge ke lemoga tshenygo goba se sengwe seo ke sego ka ba ka se bona polaseng, ke kgopela molomaganyi wa ka go nthuša. Ka tsela ye ke kgonthiša gore dilo di sepela ka tshwanelo. Ke dirile bolemi boiphedišo bja ka le ge ka nako ye nngwe ke se na le methopo yohle ya go phetha tše ke di nyakago.

Dithuto tše o di phethilego go fihla gonabjale ke dife mme o sa nyaka go tsena dife?

Ke ile ka kgona go tsena dithuto tše di latelago tša Grain SA: Tšweletšo ya Korong, Tšweletšo ya Bali, Go lemela Poelo, Tlhokomelo ya Trekere le Didirišwa, le Kgodišo ya Bokgoni: Momaganyo. Dithuto tše e be e le tše kopana tša go kgahliša kudu mme ke ile ka di thabela ruri. Ke sa nyaka go tsena Thuto ya Tlhokomelo ya Tikologi le Polokelopompo. Dithuto tše di bohlokwa go rena ka ge re tšweletša ka go nošetša.

Seo o nyakago go se kgona lebakeng la mengwaga ye mehlang ye e tlogo ke sefe?

Ke nyaka go ipona ke tšweletše pele ka moo go bonagalago boleming bja ka, mme ge go kgonaga ke nyaka go hira naga ye nngwe go godiša tšweletšo ya ka. Tšweletšo ya mabele e bohlokwa go nna gobane ke nyaka go ba moleminyane yo a tšweletšago mabele yo a phalago bohle mo Taung. Ka moso nka rata go diriša bomotšhene bja ka le go kgona go lema ka bonna. Go feta fao ke nyaka go tlogela tirišo ya bakontraka – ka tsela ye ke tla ba ke kgonne tše ntši.

Balemi ba bafsa bao ba fišegago o ka ba eletša ka go reng?

Bontši bja balemi ba bafsa bo ngala ka pela ka baka la go hlaela bopelotelele. Bolemi ga se boiphedišo bjo o ka no tsogago tšatši le lengwe wa bo kgona wa ba wa fetoga momilione. Bo tšea nako le nepišo ye e sa kgaotšego ya seo o se ratago le seo o se dirago. Ge o phetha dilo ka nepagalo, bolemi bo ka go iša kgole. Balemi ba bafsa ba swanetše go no ba bopelotelele ba dire dilo ka nepagalo le gona ba theeletše dikeletšo tša balomaganyi ba bona ba tlhabollo.

Taodišwana ye e ngwadilwe ke Julius Motsoeneng, Molomaganyi wa Tlhabollo wa Lenaneothlabollo la Balemi la Grain SA. Ge o nyaka tsebišo ya go feta ye, romela imeile go julius@grainsa.co.za.

Leano la Johannes Ntsimane la mengwaga ye mehlang ye e tlogo ke go iphetoša moleminyane yo a phalago bohle Taung. Monna yo wa bopelotelele le bohlophengi yo a šomago ka maatla o dirile bolemi boiphedišo bja gagwe mme o holofela gore ge o phetha dilo ka tshwanelo o ka kgona tše kgolo bophelong.

tshwanelo le go tšea dipheho tše di nepagetšego boleming bja ka.

Hlaloša maatla le mafokodi a gago

Ke kgona go šoma ke nnoši ge go nyakega eupša ke kgona le go dirišana gabotse le ba bangwe sehlopheng. Ke motho wa bopelotelele kudu mme se se mpha maatla a go kgotlelela mathateng le go holofela gore mabaka a tla fetoga. Ke motho yo a botegago mme ke nyaka gore le ba bangwe ba botege, fela gantši ga go bjalo. Ge motho a sa tshepege ke befelwa kudu mme ka nako ke kwa o ka re nka dira seo se sa nyakegego.

Dipuno tša gago e be e le dife mathomong? Gonabjale ke dife?

Ke be ke tlwaetše go bjala lesereeng eupša ka thoma go kgahlwa ke tšweletšo ya mabele. Ke thomile ka go bjala bali mme marega ka buna ditone tše e ka bago tše 67,8; tšweletšo ya ka ya mathomo ya lehea e be e le ditone tše 82. Bali ye ke sa tšwago go e buna ka Desemere 2015 e tšweleditše ditone tše 55.6. Gonabjale ke letetše go buna ditone tše e ka bago tše 90 tša lehea – go ka ba bjalo ge go sa hlolege mathata a magolo a boso.

Se segolo seo se ilego sa tiiša tšwelopele le katlego [ya gago o ka re ke sefe?

Ke hlwa mašomong a ka go thibela tshenygo ye e hlokwago ke diruiwa, seo e lego bothata bjo bo tlwaelilego. Go feta fao ke nyaka go botšiša dipotšišo

Na o lema kae mme ke dihektare tše kae? O tšweletša eng?

Ke dula Taung profenseng ya Leboa-Bodikela mme gonabjale ke lema naga ya dihektare tše 10, e lego seripagare sa naga ya dihektare tše 20 ye e nošetšwago ka tikologigare yeo ke e abelanago le molemi yo mongwe. Gonabjale ke bjetše lehea le lesehla ka kontraka mme ke akanya go bjala bali (garase) marega.

Seo se go kgothatšago le gona se go tutuetšago ke sefe?

Ke be ke le molemi wa ka mehla ke dira dilo ka mokgwa wa setšo ntle le go ela dilwana tše nnyane hloko tše di ka bego di huetša bolemi bja ka. Go tla ga Grain SA mo Taung go ile gwa nkgothatša kudu ebile ka tutuetšwa go šetša polasa ya ka go feta pele ka ge e ntlisetša dijo ka lapeng. Ke ile ka lemošwa gore bolemi ke kgwebo mme ke swanetše go bo swara bjalo ka kgwebo. Ke be ke sa tsebe gore ke swanetše go lekanyetša (*budget*) tšweletšo ya dibjalo tša ka le go boloka tšhelete ye nka e dirišago sehla se se tlogo. Se se nthušetše kudu go beakanya dilo ka

O KA IKHOLA KA GO BA MOTHWADI WA GO LOKA

Dipaterone tša boso tše di arogilego le mathata a komelelo; mebaraka ya diitšweletšwa tša rena ye e fetofetogago le gona e sa laolegego – mengwaga e se mekae ye e fetilego e hlakišitše balemi ka baka la mathata a go kokobetšwa ga dipelo tša bolemi.

Ka baka la kokobetšo ya letlotlo la bona balemi ba ile ba gapeletšwa go fokotša ditshenyegelo tša bona malebana le dinyakwapšalo. **Senyakwapšalo se sengwe se bohlokwa polaseng ke mošomo.** Koketšo ye e bonagalago ya ditshenyegelo malebana le meputso ga se ya felegetšwa ke kaonafalo ya botšweletši dikgwebongtemo, ka fao balemi ba ile ba tlamega go fokotša badiredi ba bona ka moo go kgonegago. Go thomile go ba bohlokwa go molaodi wa polasa

go bopa sehlopha se se tiilego sa badiredi bao ba nago le phišego le gona ba bonago mošomo wa bona e le boiphedišo bjoo bo ka kgotsofatšago le gona bo tshepišago bokamoso bjo bo ka tiišago toto ya ba malapa a bona. E ka ba mohola ge badiredi ba ba ineetše boleming le gona ba fišegela boiphedišo temong. Nneteng se se ka diragala fela ka tlhahlo ya moetapele wa paale.

Molaodi wa kgonthe ke moetapele wa paale

Moetapele ke motho ya a nago le ponelopele malebana le bokamoso. O kgona go thea boitshepo sehlopheng sa gagwe sa badiredi le go ba kgodiša gore ba ka kgona dilo go feta ka moo ba bego ba gopola ka gona. Moetapele wa kgonthe o tutuetša ba sehlopha sa gagwe gore ba rate go

šoma ka maatla go phethagatša ditebo tša kgwebo ya bona. Mopresidente wa kgale wa Amerika, Eisenhower, o kile a re: 'Ga o ete pele ka go tula batho dihlogo. Seo ke tlhaselo, ga se boetapele!' Moetapele wa paale o nepiša neelano ye botse le go phedišana gabotse le batho. O kgodiša bathwalwa gore ba na le mohola mme o ba bontšha tlotlego le tlhopho ka mehla. Le ge go le bjalo, moetapele a ka eta pele fela ka tirišano ya bao a ba kgethago go šoma le yena.

Kalatšo – kgetha sehlopha se sebotse

Phedišano ye botse mošomong e thoma ka poledišano ye mothwadi a e swarago le motho yo a gopolago go mo thwala. Go bohlokwa gore molaodi wa badiredi (*HR manager*) a kgonthiše gabotse gore motho yoo o na le bokgoni bjo bo hlokegago go thuša le go tiiša sehlopha se a tlo šomago le sona. Ga go sa nyakega badiredi ba ba hlokego boineelo le phišego dipolaseng. Go lego bjalo, molaodi yo mongwe le yo mongwe wa badiredi o na le boikarabelo bja go hlaloša ka botlalo seo mothwalwa a tlamegilego go se phetha go ya ka morero wa mošomo le diiri tše di šongwago – ka fao ahlaahla dinyakwa le dipeelano tša mošomo le mothwalwa o kgonthiše gore ga go na sebaka sa go hlolega ga kgakanego ka morago. O swanetše go kgonthiša gore mothwalwa o kwešiša ka botlalo tlhalošo ya mošomo le moputso wo o sepelelanago le maemo ao. Ga se phošo go kgala mothwalwa yo a sa šomego go ya ka dipeelano tša mošomo tšego go kwanwego ka tšona – le ge go le bjalo ditshepetšo tšohle tša thupišo e swanetše go ba tšego di lokilego le gona di theilwego godimo ga dintlathlahlo tše di kwagalago le gona di kwešišegago.

Pula Imvula's Quote of the Month

'In essence, if we want to direct our lives, we must take control of our consistent actions. It's not what we do once in a while that shapes our lives, but what we do consistently.'

~ Tony Robbins

Sehlopha sa morulaganyo

GRAIN SA: BLOEMFONTEIN

Suite 3, Private Bag X11, Brandhof, 9324
7 Collins Street, Arboretum
Bloemfontein
► 08600 47246 ◀
► Fax: 051 430 7574 ◀ www.grainsa.co.za

MORULAGANYIMOGOLO

Jane McPherson
► 082 854 7171 ◀ jane@grainsa.co.za

MORULAGANYI PHATLALATŠO

Liana Stroebel
► 084 264 1422 ◀ liana@grainsa.co.za

TLHAMO, THULAGANYO LE KGATIŠO

Infoworks
► 018 468 2716 ◀ www.infoworks.biz

PULA IMVULA E HWETŠAGALA KA MALEME A A LATELAGO:

Sesotho sa Leboa,
Seafrikanse, Setswana, Sesotho,
Seisimane, Sezulu le Sethosa.

Lenaneotlhabollo la Balemi la Grain SA

BALOMAGANYI BA TLHABOLLO

Danie van den Berg
Freistata (Bloemfontein)
► 071 675 5497 ◀ danie@grainsa.co.za

Johan Kriel
Freistata (Ladybrand)
► 079 497 4294 ◀ johank@grainsa.co.za
► Ofisi: 051 924 1099 ◀ Dimakatso Nyambose

Jerry Mthombothi
Mpumalanga (Nelspruit)
► 084 604 0549 ◀ jerry@grainsa.co.za
► Ofisi: 013 755 4575 ◀ Nonhlanhla Sithole

Jurie Mentz
Mpumalanga/KwaZulu-Natal (Louwsburg)
► 082 354 5749 ◀ jurie@grainsa.co.za
► Ofisi: 034 907 5040 ◀ Sydwell Nkosi

Graeme Engelbrecht
KwaZulu-Natal (Louwsburg)
► 084 582 1697 ◀ graeme@grainsa.co.za
► Ofisi: 034 907 5040 ◀ Sydwell Nkosi

Ian Househam
Kapa-Bohlabela (Kokstad)
► 078 791 1004 ◀ ian@grainsa.co.za
► Ofisi: 039 727 5749 ◀ Luthando Diko

Liana Stroebel
Kapa-Bodikela (Paarl)
► 084 264 1422 ◀ liana@grainsa.co.za
► Ofisi: 012 816 8057 ◀ Hailey Ehrenreich

Du Toit van der Westhuizen
North West (Lichtenburg)
► 082 877 6749 ◀ dutoit@grainsa.co.za
► Ofisi: 012 816 8038 ◀ Lebo Mogatlanyane

Julius Motsoeneng
North West (Taung)
► 072 182 7889 ◀ julius@grainsa.co.za

Articles written by independent writers are
the views of the writer and not of Grain SA.

◀ O ka ikhola ka go ba mothwadi wa go loka

Dira se se lebanego

Mono Afrika-Borwa ditlamo tša thwalo ya badiredi ba polaseng di tlišiše molaong mme ke boikarabelo bja molaodi yo mongwe le yo mongwe wa polasa go kgonthiša gore o tseba ditlamo tšeo le gore o obamela molao. Meputso ya mini-mamo le yona e beilwe mme e fetolwa ngwaga le ngwaga. Ntlha ye ga se yeo molaodi wa polasa a ka e rerišanago le mothwalwa gobane e laolwa ke molao mme o swanetše go obamelwa.

Tutuetsšo

Go bohlokwa go lemoga gore le ge moputso o le bohlokwa ga se tutuetsšo e nnoši. Dinyakišišo malebana le boitshwaro bja motho di bontšhitše gore le ge batho ba šomela tšhelete sa mathomo, ba šoma gape go tlaeletša maphelo a bona. Ka mantšu a mangwe, kgotsofalo le ditšhušetšo mošomong di tliša boineelo le botšweletši. Wena molaodi wa polasa o swanetše go hlaola le ditšhušetšo tše dingwe tšeo di ka kgotatšago badiredi ba gago. Tumelelo ya nako ya go ela ditaba tša sebele hloko, ke ntlha ye bohlokwa ye e tutuetsšo badiredi ye e sa amego moputso wa tšhelete. Na o ka ba dumelela nako ya mohuta wo ge ba šomile ka maatla go phetha pšalo goba puno? O ka ba putsa ka go ba abela karolo ya tšhemo fao ba ka ipunelago lehea la bona? Go bohlokwa go amogela mothwalwa yo mongwe le yo mongwe bjalo ka motho yo a nago le mekgwa le setho sa gagwe le ge e ka ba dinyakwa le diphišego tše di fapanago le tša ba bangwe. Mekgwa wo mongwe wo bohlokwa wa go tutuetsša mothwalwa ntle le go mo fa moputso wa tšhelete ke go mo leboga le go mo tumiša ge a phethile mošomo gabotse; e ka no ba go tšea nako go boledišana le yena a nnoši.

Thuto mošomong

Mogwebi le setsebakgwebo, Richard Branson, o re: 'Ruta batho gore ba tloge ge ba rata, ba rute gabotse ka moo ba ka se ratego go tloga.' Kgodišo ya bokgoni le thuto ke dintlha tše le tšona di welago legorong la tutuetsšo. Bathwalwa ba bantši ba kgotatšwa le go thabišwa ke sebaka sa go ithuta bokgoni bjo bofsa le go amogela setifiketi ge ba phetha thuto ye ba e tsenego. Afa o kile wa akanya go ngwadišetša bathwalwa ba gago thuto ye nngwe ya Tlhokomelo ya Trekere ye e rutwago ke ba karolo ya Tlhabollo ya Balemi ya Grain SA? Goba Thuto ya Matseno go Metho ya Tšweletšo ya Di-bjalo? Dikhamphani tše mmalwa tše di rekišago dikhemikhale le menontšha di beakantše dithuto tše di ka kaonafatšago bokgoni bja badiredi ba gago bja go diriša ditšweletšwa tša barekiši bao. Tšwelopele le maikutlo a kgotsofalo a fediša sehlokwa sa motheo sa motho.

Batho ba bohlokwa

Go na le tekanyetšo ye bohlokwa gare ga seo se holago kgwebo le seo se holago batho bao ba thwetšwego go phetha mošomo wa kgwebo yeo. Molemi a ka bopa kgwebo ye e atlegilego a ba a thea le lefelo la bošomelo le le itekanetšego le gona le thabišago, fao batho ba ratago go šoma gona. Ntlha ye e theilwe godimo ga theo ye e rego batho ba bohlokwa le gona e amogelago gore ga se bona bathwalwa fela – ke batho bao ba ratago go kwa gore ba na le mohola. Batho ba rata go tseba gore ba elwa hloko le gore ditšhišinyo tša bona di bohlokwa. Wena molaodi o nyaka batho bao ba sa kgotsofalego go no ema felo gotee, eupša ba fišegelago go ithuta le go tšwela pele. Ge o sa kgone go hlolela bathwalwa ba gago dibaka tša mohuta wo, o tla lemoga gore bao ba fišegilego ba tla nyaka mešomo ye mekaone – mme o tla ba o lahlegetšwe! Ge bathwalwa ba swarwa gabotse mme ba putswa ka mekgwa ye mengwe gape, e sego moputso wo mobotse wa tšhelete fela, ba bangwe ba tla lemoga ka pela gore badiredi ba gago ba thabile mme o tla kgona go bopa sehlopha se se phalago sa ba bangwe seo se tlogo oketša mohola kgwebong ya gago ka go thuša go phetha ditebo tša gago.

Tekolo ya bathwadi ba paale lefaseng ka bo-phara e bontšhitše dipharologantšhokakaretšo tše tlhano, e lego:

1. Boetapele ka boineelo;
2. Khamphani ya setho le boitšhupo bjo bo ithaolago bjo bathwalwa ba thabelago go itswalanya le bjona;
3. Nepišo ya go tšwetša pele dineo tša bathwalwa;
4. Maikutlo a a tilego a boarabelo (*accountability*), seo se rago gore mongwe le mongwe o tseba seo a swanetšego go se dira, mme bathwalwa ba putswa go ya ka moo ba phethago mošomo wa bona; le
5. Mekgwa ye mebotse ya phedišano ye e gatelelago mohola wa batho le gona e elago ditšhišinyo tša bathwalwa hloko.

Mošomo wa molaodi wa phedišano mošomong (*HR manager*) ke leeto le le sa felego le gona le phuthologago ka go se kgaotše. Eupša, le ge go le bjalo ga go na pelaelo gore sehlopha sa badiredi ba ba ineetšego se tla tliša maitekelo a sona ka phegelelo – seo se hloago dipetho tše kaone tša letlotlo. Swara bathwalwa ba gago gabotse, o ka se itshole!

Athikele e e kwadilwe ke Jenny Mathews, mokwadi wa Pula Imvula. Fa o tlhoka kitso gape, o ka romela emele go jenjonmat@gmail.com.